

Poznań – Muzeum Martyrologii Wielkopolan Fort VII

Historia

Obóz powstał na terenie starej pruskiej warowni, która stanowiła niegdyś część systemu umocnień obronnych Poznania, i funkcjonował od października 1939 r. do kwietnia 1944 r. początkowo pod nazwą Konzentrationslager Posen, następnie obóz przejściowy [Übergangslager – Fort VII], a od 1941 r. jako więzienie policji bezpieczeństwa i wychowawczy obóz pracy [Polizeigefängnis der Sicherheitspolizei und Arbeitserziehungslager Fort VII]. Podlegał on poznańskiemu gestapo. Zabudowania forteczne składały się z trzech kondygnacji: podziemia, parteru i górnej nadbudowy. Wśród pierwszych więźniów dominowała inteligencja, powstańcy wielkopolscy i śląscy. Aresztowań dokonywali funkcjonariusze grup operacyjnych policji i służby bezpieczeństwa [Einsatzgruppe]. Od kwietnia 1940 r. do obozu kierowano członków konspiracji wielkopolskiej. Ogółem przez fort przeszło od 10 do 15 tys. osób. W obozie stosowano wymyślny system kar, dokonywano potajemnych mordów i egzekucji przeprowadzanych pod tzw. ścianą śmierci. Miejscem masowego wieszania chorych był bunkier nr 58. Masowych egzekucji więźniów dokonywano także poza terenem obozu [w lasach koło Palędzia, w lasach koło wsi Dębienko, w Sawinkach koło Mosiny, Rożnowie]. Od listopada do grudnia 1939 r. przywożono do fortu pacjentów psychicznie i nieuleczalnie chorych z zakładu w Owińskach, których zabijano przy użyciu tlenu węgla. Fort VII był pierwszym miejscem przeprowadzenia akcji eutanazji w Kraju Warty. Z obozu kierowano transporty więźniów do obozów koncentracyjnych: Dachau, Mauthausen-Gusen, Buchenwald, Sachsenhausen, Ravensbrück, Auschwitz, Gross-Rosen, a także do więzień we Wronkach, Rawiczu, Berlinie, Halle, Lipsku, Wrocławiu i Zwickau. Od marca 1943 r. rozpoczęto przenoszenie więźniów do obozu w Żabikowie, które trwało do czasu likwidacji obozu, tj. do kwietnia 1944 r.

Anna Ziótkowska

Pamięć

Muzeum przechowuje dokumentację oraz pamiątki i fotografie związane z istnieniem obozu. Ekspozycja stała pt. "Martyrologia Wielkopolan", znajduje się w celi 65. W części muzealnej fortu umieszczono liczne tablice upamiętniające: w bunkrach 16 i 17 tablice z nazwiskami osób zamordowanych w forcie oraz tablica w celi-komorze gazowej upamiętniająca ofiary przeprowadzonej po raz pierwszy w Kraju Warty eutanazji osób psychicznie chorych. Na skarpie wałów fortecznych znajdują się schody, na których urządzano więźniom mordercze ćwiczenia gimnastyczne.

W celi numer 58 fortu prezentowana jest obecnie stała ekspozycja upamiętniająca martyrologię Wielkopolan w czasie okupacji hitlerowskiej. Muzeum posiada w swoich zbiorach ponad 3 000 eksponatów. Na uwagę zasługuje bogaty zbiór korespondencji więźniarskiej, przedmioty codziennego użytku wykonane w Forcie VII przez Marię Unierzyską [medaliony z chleba, portfele,

słowniczki], jak również rysunki Henryka Wyrwickiego i Nadjeżdzy Bójko. Ponadto znajdują się tu gilotyna i pień katowski, będące wyposażeniem celi śmierci więzienia przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Placówka posiada również fotografie i dokumenty osobiste więźniów.

Anna Ziółkowska

Informacje praktyczne

Poznań – Muzeum Martyrologii Wielkopolan Fort VII

Plan miasta dostępny m.in. na stronie www.poznan.pl.

Oddział Wielkopolskiego Muzeum Walk Niepodległościowych w Poznaniu al. Polska, 60-591 Poznań

tel./faks: +48 61 848 31 38

<http://www.muzeumniepodleglosci.poznan.pl>

mmw@muzeumniepodleglosci.poznan.pl

Czynne: od 1 kwietnia do 30 września wtorek-sobota 9.00-17.00; od 1 października do 31 lutego wtorek-sobota 9.00-16.00; 1 listopada 9.00-19.00; niedziele 10.00-16.00.

Dla zwiedzających dostępna tylko część fortu. bilety normalne 2 zł, ulgowe 1 zł każdy wtorek wstęp bezpłatny